

УДК 37

НЕГРЕБЕЦЬКА Ольга Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри мистецтва та хореографії

Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Вінниченка

<https://orcid.org/0000-0002-7548-8069>

e-mail: oollyyaa_play@i.ua

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: СУТНІСТЬ, СТАН ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Удосконалення системи вищої педагогічної освіти, в значній мірі визначає духовний розвиток держави і формує культуру суспільства. Головна мета модернізації освіти, полягає в створенні механізму стійкого розвитку його системи, забезпечення її відповідності запитам особистості, суспільства і держави, а також викликам ХХІ століття. Одним з них є, наростаюча криза існуючої системи вищої освіти.

Сучасна соціокультурна ситуація характеризується повсюдною експансією масової культури, коли одним з провідних життєвих пріоритетів студентів в сучасних ринкових умовах стає орієнтація на успіх, виражений в матеріальному благополуччі. При цьому посилюється культурний нігілізм значної частини молоді, що піддає сумніву або заперечення цінностей високого мистецтва і їх еталонну роль в культурі. Ці нові соціокультурні зразки поведінки висувають вимоги змін у змісті та організації освітнього процесу.

Соціальний запит, таким чином, вступає в протиріччя з традиційними концепціями освіти, які засновані на визнання унікальності особистості, необхідності залучення кожного до цінностей світової і національної культури і самореалізації у творчій діяльності.

В основі нашої концепції лежить чітке уявлення про безмежні можливості різних форм і засобів мистецтва, що дозволяють в процесі як прямого (власне процес творчості, створення), так і опосередкованого (сприйняття творів мистецтва) впливу на особистість, вирішувати завдання виховання людини в суспільстві гуманістичної орієнтації. Художня підготовка необхідна для саморозвитку особистості, освоєння духовної культури, розвитку емоційної чутливості тощо.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. В цілому, в сучасній науці накопичена велика база досліджень проблеми художньої освіти. Вченими глибоко вивчена специфіка освітнього процесу і навчанням студентів у вищих навчальних закладах

культури і мистецтва. У роботах Г. М. Ципіна розкриваються принципи підготовки фахівців в області музичної освіти. При цьому вчений зачіпає проблеми формування: художньо-образного мислення, творчої уяви, систематизуючи методи навчання, спрямовані на збагачення творчого потенціалу студентів-музикантів.

Д. К. Кірнарською досліджено структуру музичного таланту, який дослідник визначає як універсальну модель обдарованості в різних областях діяльності. Проблематиці освоєння музичних творів на основі вивчення аспектів взаємозв'язків музики з філософією, психологією і семіотика, з музичної акустикою, присвячені праці ректора Московської консерваторії А. Г. Соколова.

Взаємодія осягнення професії у вузі культури і мистецтва та особистісного становлення розглянуті М. А. Аріарським, А. Д. Жарковою та ін. Питання теоретичних основ, методології та технологій соціально-культурної діяльності розроблені в працях Ю. П. Азарова, Ю. А. Стрельцова та ін. Теоретичні основи виховання духовної культури майбутніх фахівців розглянуті в роботах Л. І. Уколова.

Також розкриті положення про створення освітнього середовища ВНЗ (В. А. Козирев); обґрунтований потенціал технологій вищої професійної освіти (О. Д. Олейникова), виявлені його основні орієнтири (А. С. Кравець, Б. Г. Юдін і ін.), регіональні моделі (М. В. Калужька) та методологічні основи (В. Ф. Єфименко), визначені фактори соціального статусу мистецтва в педагогічному процесі (В. П. Дьомін). Потенціал опори на традиції національної культури в процесі підготовки студентів розглянуто в працях А. Г. Каргіна.

Таким чином, різні аспекти професійного формування і культурно-творчого розвитку особистості досить глибоко і докладно були вивчені сучасною психолого-педагогічною наукою. Тим часом в результаті багаторічних досліджень, а також розгорнутої педагогічної практики було виявлено, що є істотне протиріччя між об'єктивною потребою суспільства в

підготовці фахівця, коли професійне становлення інтегрується з процесом розвитку духовної, естетичної, комунікативної культури, і відсутністю системності в даному процесі.

Мета статті полягає у розкритті особливості сучасного етапу становлення вищої мистецької освіти та визначити перспективи його розвитку на основі розробленої педагогічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єкт дослідження мистецька освіта, як підсистема в освітній структурі суспільства і особливий соціокультурний феномен, пов'язаний не тільки з трансляцією цінностей художньої культури, освоєнням знань, умінь, навичок діяльності в галузі мистецтва, а й формуванням творчої особистості і духовної культури людини. Дане визначення фіксує єдність виховних та освітніх функцій мистецької освіти.

Педагогічна система розвитку вищої професійної освіти в сфері культури і мистецтва – система заходів, спрямованих на переакцентування освітніх пріоритетів на глибоке освоєння гуманітарного знання і опору на виховний потенціал мистецтва, якісна зміна змісту освіти, подолання споживацького ставлення до культури, розвиток у майбутніх фахівців мотивів і навичок самореалізації в мистецькій творчій діяльності.

Освітнє середовище педагогічного ВНЗ культури і мистецтва – це таке, що володіє характеристиками цілісності, фундаментальності, спектральності, відкритості до конструктивного діалогу культур гармонійне поєднання просторово-часової, естетико-комунікативної, матеріально-предметної, соціокультурної середовищ, яке здатне забезпечувати комплекс педагогічних умов для культурно-творчого розвитку та професійного становлення всіх суб'єктів освітнього процесу.

Створення такого середовища передбачає організацію ряду педагогічних умов: – продуктивне з'єднання загальнокультурної, соціальної, освітньої та виховної складових навчального процесу на принципах співвідносності динаміки культури і особистості, активізації саморозвитку особистості; детермінація змісту освіти культурними традиціями, національними та загальнолюдськими цінностями, морально-естетичними ідеалами; створення діалогічного простору занять; перенесення акценту в організації занять на самостійну творчу діяльність студентів; – поетапне цілеспрямоване проведення педагогічних заходів, включаючи розподіл

функціональних обов'язків між педагогами і студентами, формування спільної мети, завдань, мотивів, смислів співпраці; моніторинг навчально-виховного процесу, визначення напрямків педагогічної діяльності, підготовка програмно-методичного забезпечення; психолого-педагогічну підготовку учасників освітнього процесу; організацію педагогічної роботи; підготовка навчальних програм і методичних рекомендацій для педагогів; – культурно-творчий розвиток студентів – процес інтеріоризації цінностей культури, розвитку стійкої мотивації на особистісне і професійне вдосконалення, на становлення себе як «людини культури», що володіє готовністю до творчої самореалізації в обраній професії фахівця в сфері культури і мистецтва та здійснення просвітницької діяльності в сучасному полікультурному просторі.

Мистецтво і освіта, будучи двома сторонами генетично єдиного процесу відтворення і розвитку людини, забезпечують тиражування, передачу, засвоєння і споживання знань і цінностей. До початку ХХ в. зберігалось їх генетичну єдність, тобто освітні установи були одночасно і центрами культури – суб'єктами її творчості і споживання. Пізніше з'явилася прірва між феноменами культури і феноменами освіти, цивілізації, освіти. Поняття «освічена людина» стало синонімом «поінформованої людини».

Підхід до освіти з культурологічних позицій свідчить про можливість розуміння процесу освіти не тільки як технології навчання, а й як власної мистецької творчої діяльності, пов'язаної з вирішенням найважливіших питань духовного розвитку особистості. Людина в період становлення повинна бути поміщена в певні умови, що забезпечують всебічний розвиток усіх сторін його особистості з урахуванням генетичної програми і відповідно до соціальної програми [5].

Мистецька освіта в цьому сенсі унікальна система, що дає можливість розкритися таланту. Вона забезпечує оволодіння знаннями і вміннями, які людина зможе реалізувати в різних видах діяльності, але не тільки в мистецькій. Це виявляється сьогодні співзвучно вимогу часу. Кардинальна зміна професій, перехід з одного професійного цеху в інший або зміна свого професійного обличчя все рідше сприймається освіченим суспільством як хворобливе соціокультурне явище і все частіше – як свого роду культурна норма, якою слідували люди попередніх епох. Творчо орієнтована особистість здатна

відчувати себе в цьому світі затребуваною і впевненою в своїх можливостях [3].

Виконуючи в суспільстві важливі соціальні функції мистецька освіта сприяє вихованню толерантного ставлення до чужих поглядів, переконань, духовних, естетичних і національних культурних цінностей, закріплюючи в суспільстві орієнтацію на ненасильство і терпимість, тим самим ефективно впливає на процеси соціалізації в молодіжному середовищі. Мистецька освіта сприяє згуртуванню навколо ідеї відродження України, сприяючи тим самим її виходу на нові історичні кордони, цілеспрямованого формування творчої, вільної особистості XXI століття. Зниження попиту на різні форми художньо-естетичної освіти призводить до деградації в, тому треба активніше використовувати в цих цілях можливості театрів, музеїв, виставкових залів, картинних галерей, бібліотек, концертних і філармонійних організацій, інших установ та організацій культурного дозвілля міста, а також активніше залучати і використовувати в повній мірі можливості неурядових і недержавних творчих об'єднань, спілок, рухів, фондів, а також діячів культури і мистецтва [4].

Виконуючи в суспільстві важливі соціальні функції художньо-естетична освіта сприяє вихованню толерантного ставлення до чужих поглядів, переконань, духовних, естетичних і національних культурних цінностей, закріплюючи в суспільстві орієнтацію на ненасильство і терпимість, тим самим ефективно впливає на процеси соціалізації в молодіжному середовищі.

Створення цілісної системи мистецької освіти формує культуру міжособистісних відносин в суспільстві засобами мистецтва та просвітницького дозвілля, сприяючи не тільки більш глибокому духовному збагаченню та взаємному обміну культурними цінностями, а й стабілізації даного соціуму [1].

Мистецька освіта – це шлях формування особистості відкритого суспільства, розкриття і реалізації її творчого і духовного потенціалу в будь-якій соціальній ролі, один з небагатьох важелів виховного впливу держави на умови підростаючого покоління, унікальна історично сформована система освіти в сфері мистецтва, що має значення для всього цивілізованого суспільства.

Якщо суспільство буде також неухважно ставитися до вирішення проблем, пов'язаних з розвитком і творчою освітою молоді, відтворенням культури, то втрати будуть вагоміші, ніж економічний збиток, буде потрібно зміна декількох поколінь, перш ніж

будуть створені умови для повноцінного розвитку людини, створення певного культурного рівня виробництва і людських відносин на шляху просування до цивілізованого суспільства [2].

Для визначення ефективних підходів до реалізації педагогічної системи розвитку вищої педагогічної освіти в сфері культури і мистецтва необхідно враховувати, що найважливішим детермінантом професійного становлення є внутрішня значущість обраної спеціальності. Очевидно, що зростання задоволеності працею залежить від розширення можливостей реалізації своїх здібностей, що забезпечується професійним розвитком людини.

Однією з умов реалізації педагогічної системи є створення освітнього середовища вищого навчального закладу, що володіє наступними характеристиками: цілісність, спектральність, фундаментальність, відкритість до конструктивного діалогу культур, спадкоємність.

Мистецьку освіту в педагогічному середовищі необхідно розглядати в широкому соціокультурному контексті, враховувати зміни суспільного запиту на фахівців, існуючі вимоги до компетентності, що визначають затребуваність даного фахівця.

Для обґрунтування професійного вибору, в сфері культури і мистецтва необхідно, щоб вимоги з боку професії відповідали можливостям студента, рівнем його творчих здібностей. Інакше у студента накопичується негативний досвід, формуються такі негативні способи вирішення професійних завдань, як відхід від проблем, їх ігнорування.

Особливостями майбутніх фахівців у педагогічній сфері культури і мистецтва є їх творчі здібності, спрямованість на самореалізацію в області мистецтва, загострене почуття індивідуалізму, прагнення до незалежності, яка одночасно приносить сильні емоційні переживання, створює проблеми в комунікації і самовизначенні.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Здійснений нами теоретичний аналіз дозволяє зазначити, що мистецтво і освіта, будучи двома сторонами генетично єдиного процесу відтворення і розвитку людини, забезпечують тиражування, передачу, засвоєння і споживання знань і цінностей. До початку XX в. зберігалася їх генетична єдність, тобто освітні установи були одночасно і центрами культури – суб'єктами її творчості і споживання. Пізніше з'явилася прірва між феноменами культури і феноменами освіти,

цивілізації, освіти.

Підводячи підсумки аналізу мистецької освіти, розглянувши думки філософів і вчених про значення змісту нової освітньої парадигми, визначивши точки зору педагогіки і психології на найбільш продуктивний період у житті людини для включення його в орбіту освітньої діяльності, визначивши можливості і роль мистецтва у формуванні людської особистості, ми також переконалися в необхідності державного регулювання культурної освітньої політики з метою створення такого культурно-освітнього простору, куди буде залучений студент, а також необхідності затребуваності на державному рівні фахівців культури і мистецтва. На наш погляд, це допоможе нам зберегти високий рівень вітчизняної культури, найважливішим компонентом якої є мистецтво.

Мистецька освіта – це шлях формування особистості відкритого суспільства, розкриття і реалізації її творчого і духовного потенціалу в будь-якій соціальній ролі, один з небагатьох важелів виховного впливу держави на уми підростаючого покоління, унікальна історично сформована система освіти в сфері мистецтва, що має значення для всього цивілізованого суспільства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Альтбах Ф. Г., Найт Дж. Інтернаціоналізація вищої освіти: рушійні сили і реальність / Ф. Г. Альтбах, Дж. Найт // Економіка освіти, 2008. – №4 (47). – С. 67–81.
2. Анісімов О. С. Методологічна культура педагогічної діяльності та мислення / О. С. Анісімов. – М.: Економіка, 1991. – 415 с.
3. Асмолов А. Г. Стратегія соціокультурної модернізації освіти: на шляху до подолання кризи. ідентичності і побудови громадянського суспільства / А. Г. Асмолов // Питання освіти, 2008. – № 1. – С 123–141.
4. Буюва Л. П. Культура і освіта / Л. П. Буюва. – М.: Фонд «Нове тисячоліття», 1996. – 123 с.

5. Історія і теорія музичної педагогіки та освіти: уч. сел. в 2-х частинах. – К., 1994. – 128 с.

REFERENCES

1. Al'tbakh, F. H., Nayt, Dzh. (2008). *Internatsionalizatsiya vysshchoyi osvity: ruzhiyni syly i real'nist'*. [Internationalization of higher education: driving forces and reality]. Moscow.
2. Anisimov, O. S. (1991). *Metodolohichna kul'tura pedahohichnoyi diyal'nosti ta myslemnya*. [Methodological culture of pedagogical activity and thinking]. Moscow.
3. Asmolov, A. H. (2008). *Stratehiya sotsiokul'turnoyi modernizatsiyi osvity: na shlyakhu do podolannya kryzy. identychnosti i pobudovy hromadyans'koho suspil'stva*. [Strategy of socio-cultural modernization of education: on the way to overcoming the crisis. identity and building a civil society]. Moscow.
4. Bueva, L. P. (1996). *Kul'tura i osvita*. [Culture and education]. Moscow.
5. *Istoriya i teoriya muzychnoyi pedahohiky ta osvity*. [History and Theory of Music Pedagogy and Education]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НЕГРЕБЕЦЬКА Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри мистецтва та хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NEGREBETSKA Olga Nikolaevna – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Art and Choreography of the CentralUkrainian Volodymyr Vinnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of the future teacher of musical art.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2019 р.

УДК 378: [37.011.3-051:784.9]

ЯНЕНКО Оксана Андріївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
<https://orcid.org/0000-0001-6388-6399>
 e-mail: oaian@i.ua

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ В КЛАСІ ЕСТРАДНОГО СПІВУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Українська пісенна

творчість є невичерпним джерелом загальнолюдських цінностей. Краса,